

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи з навчальної дисципліни
"УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ САНАЦІЄЮ
ПІДПРИЄМСТВА"
для студентів спеціальності
8.03050801 "Фінанси і кредит" спеціалізації "Фінанси"
всіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2012

Затверджено на засіданні кафедри фінансів.
Протокол № 7 від 12.12.2011 р.

Укладач Берест М. М.

М54 Методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни "Управління фінансовою санацією підприємства" для студентів спеціальності 8.03050801 "Фінанси і кредит" спеціалізації "Фінанси" всіх форм навчання / укл. Берест М. М. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 48 с. (Укр. мов.)

Подано основні питання, що необхідно самостійно розглянути та висвітлити в межах кожної теми навчальної дисципліни, індивідуальний план самостійної роботи студента, тестові завдання, а також контрольні запитання для самодіагностики.

Рекомендовано для студентів економічних спеціальностей.

Вступ

Основою підходу до вирішення проблеми існування збиткових підприємств в українській економіці і при цьому найбільш актуальним завданням сьогодення є відновлення їх платоспроможності, виведення підприємств, що знаходяться у стані кризи, спочатку на беззбитковий, а потім і на прибутковий рівень діяльності. Саме тому актуальним є вивчення теоретичних основ та практичних механізмів фінансового оздоровлення функціонування неплатоспроможних та збиткових суб'єктів господарювання, що складає зміст навчальної дисципліни "Управління фінансовою санацією підприємства".

Навчальна дисципліна відноситься до циклу нормативних дисциплін. Вона є логічним продовженням дисциплін "Фінанси", "Фінансовий аналіз", "Фінансова діяльність суб'єктів господарювання" циклу підготовки освітнього рівня "бакалавр", дисципліни "Фінансовий менеджмент" циклу підготовки освітнього рівня "магістр" та у взаємодії з дисциплінами "Менеджмент", "Економіка підприємства", "Бухгалтерський облік", "Господарське право" циклу підготовки освітнього рівня "бакалавр".

Дана дисципліна є підґрунтям для вивчення інших нормативних дисциплін магістерської програми, таких як: "Фінансовий контролінг" та "Методологія наукових досліджень".

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів системи фундаментальних знань з управління процесами фінансового оздоровлення підприємства, а також щодо засобів, механізмів та інструментарію виведення суб'єктів господарювання зі стану фінансової кризи.

Структура навчальної дисципліни наведена в табл. 1.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних, практичних (семінарських). Найбільш складні та дискусійні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять.

Однак досить велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів та виконання індивідуального завдання, що подається у вигляді курсової роботи.

Структура навчальної дисципліни

Характеристика дисципліни: підготовка магістрів	Галузь знань, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних до ECTS – у тому числі: змістовних модулів – 2; самостійна робота; курсова робота	Шифр та назва галузі знань: 0305 "Економіка і підприємництво"	Обов'язкова. Рік підготовки – 5 (1), семестр – 10 (2)
Кількість годин: усього – 216; за змістовними модулями: модуль 1 – 125; модуль 2 – 91;	Шифр та назва спеціальності: 8.03050801 "Фінанси і кредит" спеціалізація "Фінанси"	Лекції: 11 год. Практичні: 22 год. Самостійна робота: 167 год. у т.ч. індивідуальна (курсдова) робота. Консультації: 12 год. Іспит: 4 год.
Кількість тижнів викладання дисципліни – 11. Кількість годин на тиждень – 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр.	Вид контролю: іспит

Компетенції, що формуються під час вивчення навчальної дисципліни представлені у табл. 2 – 4.

Перелік компетенцій, які повинні бути сформовані у магістрів

Назва теми	Компетенції, які формуються в рамках теми
1	2
Змістовний модуль 1. Сутність та економічні механізми фінансової санації підприємств	
Тема 1. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення	Володіння понятійним апаратом антикризового та санаційного управління. Здатність розуміти та визначати фактори, що привели до виникнення кризових явищ на підприємстві
Тема 2. Санаційний контролінг	Здатність до формування інформаційного забезпечення санаційного контролінгу. Здатність до розуміння та використання методів контролінгу в процесі санації. Здатність до розрахунку імовірності банкрутства підприємства з використанням моделей прогнозування.

1	2
	Володіння практичними навичками складання плану санації
Тема 3. Санаційний аудит	Володіння методами та інструментами санаційного аудиту. Здатність до оцінки санаційної спроможності підприємства та формування пояснювальної записки до санаційного аудиту. Здатність до визначення обсягу потреби в капіталі та джерел його фінансування. Здатність до визначення оптимальної структури капіталу з використанням правил фінансування
Тема 4. Внутрішні механізми фінансової санації підприємства	Здатність до визначення змісту та структури внутрішніх джерел фінансування санаційних заходів на підприємстві. Володіння практичними навичками щодо використання внутрішніх фінансових джерел санації
Тема 5. Санація балансу	Розуміння змісту та сутності поняття "санація балансу" Здатність до проведення санації балансу підприємства та визначення обсягу санаційного прибутку
Тема 6. Зовнішні фінансові джерела санації підприємства	Здатність до розуміння змісту та структури зовнішніх джерел фінансування санаційних заходів. Здатність до визначення обсягу та джерел залучених фінансових ресурсів. Володіння практичними навичками щодо залучення зовнішніх фінансових джерел санації
Змістовний модуль 2. Організаційно-правові аспекти фінансової санації підприємств	
Тема 7. Реструктуризація підприємства	Здатність до проведення реструктуризації господарюючого суб'єкта, що функціонує у стані кризи
Тема 8. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства	Здатність до визначення передумов фіктивного та навмисного банкрутства, Володіння практичними навичками використання законодавчої бази щодо банкрутства в процесі санації підприємства
Тема 9. Оцінка вартості майна підприємства	Вміння проводити експертну оцінку вартості майна підприємства за відповідними методами. Здатність до складання звіту щодо оцінки вартості майна підприємства.
Тема 10. Державна фінансова підтримка санації підприємств	Володіння формами державної фінансової підтримки та інструментами їх застосування у практиці функціонування господарюючих суб'єктів

Професійні компетенції та відповідні їх вміння, якими мають володіти випускники спеціальності "Фінанси та кредит" освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр" після вивчення навчальної дисципліни

Клас професійних завдань	Компетенції фахівців	Вміння фахівців освітньо-професійного рівня "магістр"
1	2	3
1. Планові	Здатність до складання плану санації в процесі її проведення	Вміння формувати структуру плану санації
		Вміння розраховувати планові фінансові показники у структурі плану санації
	Здатність планувати залучення та використання джерел фінансових ресурсів для проведення санаційних заходів	Розуміння змісту та структури внутрішніх джерел фінансування санаційних заходів на підприємстві
		Розуміння змісту та структури зовнішніх джерел фінансування санаційних заходів
		Вміння визначати обсяг потреби у капіталі для фінансування санації підприємства
	Здатність приймати рішення щодо доцільності проведення фінансової санації підприємства	Вміння оцінювати санаційну спроможність підприємства
Володіння інструментарієм оцінки доцільності реалізації санації підприємства		
2. Організаційні	Здатність діагностувати причини виникнення фінансової кризи на підприємстві	Вміти оцінювати рівень розвитку кризи на підприємстві
		Вміння розуміти та визначати фактори, що привели до виникнення кризових явищ на підприємстві
	Володіння практичними навичками щодо використання внутрішніх та залучення зовнішніх фінансових джерел санації	Розуміння сутності та структури джерел фінансових ресурсів, що можуть бути використані для фінансування санаційних заходів
		Вміння планувати та прогнозувати притоки та відтоки грошових коштів та їх еквівалентів з операційної, інвестиційної та фінансової діяльності в процесі санації
		Розуміння змісту та сутності поняття "санація балансу"
		Вміння проводити санацію балансу підприємства
		Вміння визначати обсяг та джерела залучених фінансових ресурсів

Закінчення табл. 3

1	2	3
	Здатність до проведення реструктуризації господарюючого суб'єкта, що функціонує у стані кризи	Розуміння змісту та видів реструктуризаційних процесів на підприємстві
		Вміння обирати форми реструктуризації
		Вміння скласти передавальний та розподільний баланси
	Володіння формами державної фінансової підтримки та інструментами їх застосування у практиці функціонування господарюючих суб'єктів	Розуміння змісту, форм та методів державної підтримки санації господарюючих суб'єктів
3. Аналітично-інформаційні	Здатність до формування інформаційного забезпечення санаційного контролінгу та санаційного аудиту	Вміння використовувати джерела фінансової інформації для оцінки зовнішнього та внутрішнього середовища
	Здатність аналізувати фінансову звітність підприємства для обґрунтування та прийняття антикризових управлінських рішень	Вміння використовувати методи санаційного контролінгу та санаційного аудиту
		Вміння акумулювати фінансову інформацію за даними фінансової звітності підприємства
		Знання методів та методик аналізу фінансової звітності та вміння використовувати адекватні методики в процесі санації
	Здатність до проведення оцінки майна підприємства в процесі санації або ліквідації	Вміння проводити експертну оцінку вартості майна підприємства за відповідними методами,
		Здатність до складання звіту щодо оцінки вартості майна підприємства

Когнітивні та особисті компетенції та відповідні їм вміння, якими мають володіти випускники спеціальності "Фінанси та кредит" освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр" після вивчення навчальної дисципліни

Компетенції фахівця	Вміння фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр"
<p>1. Здатність збирати, обробляти, систематизувати та узагальнювати інформацію про фінансову діяльність підприємства та його зовнішнє середовище</p>	<p>1.1. Знати джерела отримання необхідної фінансової інформації та вміти ними користуватися. 1.2. Перевіряти на коректність отриману фінансову інформацію. 1.3. Використовувати фінансову звітність підприємства як інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень в процесі санації. 1.4. Формувати інформаційне забезпечення щодо стану зовнішнього середовища. 1.5. Вміти використовувати комп'ютерні технології з метою пошуку необхідної інформації</p>
<p>2. Здатність використовувати та удосконалювати методичний інструментарій та стандарти фінансового менеджменту в процесі санації підприємств, вивчати та впроваджувати передові фінансові технології, проводити наукові дослідження з визначених напрямів антикризового та санаційного фінансового управління підприємством</p>	<p>2.1. Оперувати понятійним апаратом та використовувати фундаментальні принципи та комплексні методики антикризового фінансового управління для розв'язання фінансових ситуацій. 2.2. Виокремлювати наукові проблеми у сфері управління фінансовою санацією підприємства. 2.3. Проводити критичний аналіз існуючих точок зору та досліджень антикризової фінансової проблематики. 2.4. Формулювати власну точку зору на розв'язання фінансових проблем. 2.5. Відстежувати, вивчати та використовувати передовий досвід у сфері антикризового та санаційного управління. 2.6. Проводити індивідуальні дослідження з обраного напрямку антикризового фінансового менеджменту. 2.7. Презентувати результати наукових досліджень на конференціях, засіданнях наукових секцій, гуртків, під час круглих столів.</p>
<p>3. Здатність усвідомлювати себе як частку соціального колективу та суспільства</p>	<p>3.1. Мати комунікативні здібності, уміти працювати в команді та брати участь у спільному прийнятті рішень, брати на себе відповідальність, адаптуватися до змін. 3.2. Вміти регулювати конфлікти, знаходити компромісні рішення в процесі спільної діяльності. 3.3. Мати взаємоповагу, здатність співіснувати з людьми інших культур, мов та релігій. 3.4. Мати повагу до цінностей демократичного суспільства</p>

Методичні рекомендації для самостійного опрацювання матеріалу

Самостійна робота – це форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу в аудиторний та позааудиторний час. Самостійна робота студентів посідає вагомe місце у навчальному процесі, підвищує відповідальність тих, хто навчається, формує в них навички працювати самостійно, здобувати знання, використовувати їх при аналізі процесів, що відбуваються у навколишньому та індивідуальному світі. Ця робота дозволяє ефективніше активізувати пізнавальні, професійні мотиви студентів, розвивати творче мислення.

Мета СРС – сприяти формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості молодшої людини, суть якої полягає в уміннях систематизувати, планувати, контролювати й регулювати свою діяльність без допомоги й контролю викладача. Завданнями СРС можуть бути засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація набутих знань, їхнє застосування за вирішення практичних завдань та виконання творчих робіт, виявлення прогалів у системі знань із предмета. Самостійна робота дає можливість студенту працювати без поспіху, не боячись негативної оцінки товаришів чи викладача, а також обирати оптимальний темп роботи та умови її виконання.

Організація самостійної роботи студентів з навчального предмета має здійснюватися з дотриманням низки вимог, зокрема таких:

Обґрунтування необхідності завдань у цілому й конкретного завдання зокрема, що вимагає виявлення та стимулювання позитивних мотивів діяльності студентів.

Відкритість та загальна оглядовість завдань. Усі студенти повинні знати зміст завдання, мати можливість порівняти виконані завдання в одній та в різних групах, проаналізувати правильність та корисність виконаної роботи, відповідність поставлених оцінок (адекватність оцінювання).

Надання можливості студентам виконувати творчі роботи, які відповідають умовно-професійному рівню засвоєння знань, не обмежуючи їх виконанням стандартних завдань.

Здійснення індивідуального підходу за виконання самостійної роботи. Індивідуальні завдання можуть виконувати за бажанням усі студенти або окремі з них (які творчо обдаровані, вимогливі, мають великий досвід практичної діяльності, навчання та роботи за кордоном тощо). Індивідуалізація самостійної роботи сприяє самореалізації студента, розкриваючи в нього такі грані особистості, які допомагають професійному розвитку.

Нормування завдань для самостійної роботи, яке базується на визначенні витрат часу та трудомісткості різних їхніх типів. Це забезпечує оптимальний порядок навчально-пізнавальної діяльності студентів – від простих до складних форм роботи.

Можливість ведення обліку та оцінювання виконаних завдань і їхньої якості, що потребує стандартизації вимог до вмінь майбутніх спеціалістів та розроблення комплексу професійноорієнтованих завдань. Для цього пропонуються такі типи завдань, які передбачають отримання матеріалізованого результату (продукту). Під час їхнього виконання формуються також особистісні риси студента.

Підтримання постійного зворотного зв'язку зі студентами в процесі здійснення самостійної роботи, що є фактором ефективності навчального середовища.

Отже, самостійна робота студентів потребує чіткої організації, планування, системи й певного керування (обсяг завдань, типи завдань, методичні рекомендації щодо їхнього виконання, аналіз передбачуваних труднощів, облік, перевірка та оцінювання виконаних робіт), що сприяє підвищенню якості навчального процесу. Успіх цієї роботи багато в чому залежить від бажання, прагнення, інтересу до роботи, потреби в діяльності, тобто від наявності позитивних мотивів. Велике значення під час самостійної роботи студента мають його спрямованість, психологічна готовність, а також певний рівень бази знань, на який будуть нашаровуватися нові знання.

Для реалізації самостійної роботи в процесі вивчення навчального предмета студенти виконують комплекс завдань різних типів відповідних рівнів складності.

У цілому, завдання для самостійної роботи студентів мають відповідати таким вимогам:

професійна результативність – формулювання завдання, яке має гарантувати формування хоча б одного професійного вміння в термінах та поняттях майбутньої спеціальності студента.

продуктивність – передбачає отримання квазіпрофесійного продукту навчальної самостійної праці студента після завершення всіх дій з вирішення цього завдання.

конструктивність – наявність визначеної структури завдання-задачі (мета, вихідні дані, умови, що їх зв'язують).

когнітивність – перевага розумових дій над психомоторикою в процесі вирішення завдання.

самостійність – переважна кількість дій студента має бути самостійною, що забезпечується переліком вихідних даних, умовами задачі та необхідністю отримання різноманітних квазіпрофесійних продуктів. Кожен з елементів завдання-задачі має спонукати студента до того, щоб він сам приймав рішення, порівнював умови, здійснював необхідний інформаційний пошук тощо.

Розроблення завдань для СРС різних рівнів є основною умовою належного планування та організації самостійного навчання.

Самостійна робота є необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу будь-якої дисципліни.

До основних видів самостійної роботи студентів належить:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Робота з вивчення рекомендованої викладачем літератури та додаткових літературних джерел.
3. Самостійне вивчення окремих питань на основі навчальної та додаткової літератури.
4. Вивчення основних термінів та понять з дисципліни.
5. Робота із законодавчими, нормативними та інструктивними матеріалами.
6. Підготовка до практичних та семінарських занять.
7. Підготовка до проміжного та підсумкового контролю.
8. Контрольна перевірка кожним слухачем особистих знань за запитаннями для самостійного поглибленого вивчення та самоконтролю.
9. Робота з матеріалами мережі Internet.

Крім того, за всіма темами, які визначені навчальним планом, передбачені лекції. Однак окремі питання, які входять до змісту дисципліни, досить стисло і оглядово розглядаються на лекціях, семінарських і практичних заняттях або не розглядаються взагалі, а тому потребують більш детального і глибокого вивчення.

Індивідуальний план самостійної роботи студента подано у табл. 5.

Індивідуальний план самостійної роботи студента

Тема	Види та форми СРС	Кількість годин	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності
1	2	3	4	5
Тема 1. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	1.1. Вивчення основної та додаткової літератури	5	1 тиждень	Активна участь у семінарських та практичних заняттях
	1.2. Підготовка до семінарських занять	4	1 тиждень	
	2. Пошуково-аналітична робота			
	2.1. Огляд законодавчої бази щодо банкрутства підприємств	10	1 тиждень	Розгляд та обговорення підготовлених матеріалів
	2.2. Написання курсової роботи	6	1 тиждень	–
Тема 2. Санаційний контролінг	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	1.1. Вивчення основної та додаткової літератури	5	2 тиждень	Активна участь у семінарських та практичних заняттях
	1.2. Підготовка до семінарських занять	4	2 тиждень	
	2. Пошуково-аналітична робота			
	2.1. Написання курсової роботи	6	2 тиждень	–
Тема 3. Санаційний аудит	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	1.1. Вивчення основної та додаткової літератури	5	3 тиждень	Активна участь у семінарських та практичних заняттях
	1.2. Підготовка до семінарських занять	4	3 тиждень	
	2. Пошуково-аналітична робота			
	2.1. Написання курсової роботи	6	3 тиждень	–

Продовження табл. 5

1	2	3	4	5
Тема 4. Внутрішні механізми підприємства фінансової санації	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	1.1. Вивчення основної та додаткової літератури	5	4 тиждень	Активна участь у семінарських та практичних заняттях
	1.2. Підготовка до семінарських занять	4	4 тиждень	
	2. Пошуково-аналітична робота			
	2.1. Написання курсової роботи	6	4 тиждень	
Тема 5. Санація балансу	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	1.1. Вивчення основної та додаткової літератури	5	5 – 6 тиждень	Активна участь у семінарських та практичних заняттях
	1.2. Підготовка до семінарських занять	4	5 – 6 тиждень	
	2. Пошуково-аналітична робота			
	2.2. Написання курсової роботи	6	5 – 6 тиждень	Попередній захист курсової роботи (1 етап)
Тема 6. Зовнішні фінансові джерела санації підприємства	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	1.1. Вивчення основної та додаткової літератури	5	7 тиждень	Активна участь у семінарських та практичних заняттях
	1.2. Підготовка до семінарських занять	4	7 тиждень	
	2. Пошуково-аналітична робота			
	2.2. Написання курсової роботи	6	7 тиждень	-
Тема 7. Реструктуриза- ція підприємства	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	1.1. Вивчення основної та додаткової літератури	4	8 тиждень	Активна участь у семінарських та практичних заняттях
	1.2. Підготовка до семінарських занять	4	8 тиждень	

Закінчення табл. 5

1	2	3	4	5
	2. Пошуково-аналітична робота			
	2.1. Огляд законодавчої бази щодо реструктуризації підприємств	10	8 тиждень	Розгляд та обговорення матеріалів
	2.2. Написання курсової роботи	6	8 тиждень	–
Тема 8. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	1.1. Вивчення основної та додаткової літератури	4	9 тиждень	Активна участь у семінарських та практичних заняттях
	1.2. Підготовка до семінарських занять	4	9 тиждень	
	2. Пошуково-аналітична робота			
	2.2. Написання курсової роботи	6	9 тиждень	–
Тема 9. Оцінка вартості майна підприємства	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	1.1. Вивчення основної та додаткової літератури	5	10 тиждень	Активна участь у семінарських та практичних заняттях
	1.2. Підготовка до семінарських занять	4	10 тиждень	
	2. Пошуково-аналітична робота			
	2.2. Написання курсової роботи	6	10 тиждень	Попередній захист курсової роботи (2 етап)
Тема 10. Державна фінансова підтримка санації підприємств	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	1.1. Вивчення основної та додаткової літератури	4	11 тиждень	Активна участь у семінарських та практичних заняттях
	1.2. Підготовка до семінарських занять	4	11 тиждень	
	2. Пошуково-аналітична робота			
	2.2. Написання курсової роботи	6	11 тиждень	Захист курсової роботи
Всього:		167		

Змістовний модуль 1. Сутність та економічні механізми фінансової санації підприємств

Тема 1. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення

Питання для обговорення

1. Симптоми фінансової кризи на підприємстві.
2. Етапи розвитку кризи на підприємстві.
3. Аналіз підходів до змісту категорії "санація".
4. Передумови проведення санації на підприємстві.
5. Класична модель фінансової санації.

Теми фіксованих виступів і доповідей

1. Розвиток фінансової кризи на підприємстві: передумови, види, етапи.
2. Види фінансових ризиків підприємства, що спричиняють розвиток фінансової кризи.
3. Організація менеджменту санації на підприємстві.
4. Сутність, мета та зміст фінансової санації.
5. Основні етапи проведення фінансової санації на підприємстві.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Визначте зміст поняття фінансової кризи підприємства.
2. Якими параметрами характеризується фінансова криза на підприємстві?
3. Виділіть основні фактори, що можуть привести до розвитку фінансової кризи на підприємстві. Охарактеризуйте їх.
4. Охарактеризуйте види криз підприємства.
5. У чому полягає основна мета антикризового фінансового управління?
6. Надайте визначення санації. У чому полягають її відмітні характеристики як інструмента антикризового фінансового управління?
7. У яких випадках приймається рішення про проведення фінансової санації?
8. Охарактеризуйте типи санаційних заходів.

9. Розкрийте взаємозв'язок між видами, формами та іншими класифікаційними характеристиками санації.

10. Розкрийте зміст класичної моделі санації.

11. Які ви знаєте сучасні підходи до проведення фінансової санації підприємств?

Література: основна [1 – 3; 5; 6]; додаткова [8; 11; 15 – 17].

Тестові завдання для самодіагностики

1. До головних факторів, що зумовлюють стратегічну кризу на підприємстві, слід віднести такі:

- а) дефіцити в організаційній структурі;
- б) незадовільна структура капіталу;
- в) зайві виробничі потужності;
- г) незадовільна робота з кредиторами;
- д) низький рівень контролю якості.

2. Санація підприємства – це:

- а) надання підприємству зовнішньої фінансової допомоги;
- б) задоволення вимог кредиторів та виконання зобов'язань перед бюджетом;
- в) сукупність усіх заходів, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення;
- г) те саме, що й реструктуризація;
- д) система заходів фінансового характеру.

3. Заходи фінансової санації включають в себе:

- а) рефінансування дебіторської заборгованості;
- б) призначення тимчасової адміністрації;
- в) реалізацію соціального плану;
- г) реструктуризацію заборгованості;
- д) технічне переобладнання виробництва.

4. До функціональних завдань менеджменту санації відносять такі:

- а) проведення санаційного аудиту;
- б) організація реалізації проекту санації;
- в) розробка санаційної концепції;
- г) пошук альтернатив розвитку;
- д) організація контролю за виконанням проекту санації.

5. Модель проведення санації підприємства включає в себе:

- а) причинно-наслідковий аналіз фінансової кризи;

- б) оголошення підприємства банкрутом;
- в) формування санаційної стратегії;
- г) рішення арбітражного суду про проведення санації;
- д) внесення до реєстру неплатоспроможних підприємств.

Тема 2. Санаційний контролінг

Питання для обговорення

1. Інструменти та методи санаційного контролінгу.
2. Особливості та переваги санаційного контролінгу.
3. Склад плану санації підприємства.
4. Підходи до оцінки результативності санації.
5. Методи прогнозування банкрутства підприємства.

Теми фіксованих виступів і доповідей

1. Сутність та зміст санаційного контролінгу.
2. Методологія та порядок складання плану санації підприємства.
3. Оцінка ефективності санації.
4. Розробка санаційної стратегії підприємства.
5. Зміст системи раннього попередження та реагування (СРПР).

Контрольні запитання для самодіагностики

1. У чому полягає сутність контролінгу як інструмента антикризового управління?
2. Охарактеризуйте місце контролінгу в системі функцій фінансового менеджменту.
3. Виділіть завдання санаційного контролінгу на підприємстві.
4. Виділіть функції контролінгу згідно з їх класифікацією.
5. У чому полягає інформаційне забезпечення системи контролінгу?
6. Координація як специфічна функція контролінгу.
7. Охарактеризуйте зв'язок стратегічного контролінгу та формування стратегії санації підприємства.
8. Охарактеризуйте бюджетування як інструмент оперативного контролінгу.
9. Розкрийте зміст та етапи побудови системи раннього попередження та реагування (СРПР). На вирішення яких завдань вона спрямована?

10. Які ви знаєте моделі оцінки імовірності настання банкрутства підприємства? Перерахуйте їх.

11. Коротко охарактеризуйте методи контролінгу.

12. Визначте структуру плану санації підприємства. На основі яких принципів він повинен бути побудований?

13. Розкрийте та охарактеризуйте структуру основної частини плану санації.

Література: основна [1; 5; 6]; додаткова [14; 15; 19].

Тестові завдання для самодіагностики

1. Система раннього попередження та реагування включає в себе:

- а) прогнозування можливих сценаріїв розвитку підприємства;
- б) визначення індикаторів раннього попередження та реагування;
- в) бенчмаркінг;
- г) формування інформаційних каналів;
- д) страхування фінансових ризиків.

2. Основні функції контролінгу такі:

- а) залучення капіталу;
- б) інформаційне забезпечення та планування;
- в) контроль та координація;
- г) управління кредиторською та дебіторською заборгованістю;
- д) управління грошовими потоками.

3. Основні інструменти контролінгу:

- а) система раннього попередження та реагування;
- б) імітаційне моделювання;
- в) інвентаризація;
- г) ревізія;
- д) фінансовий контроль.

4. Головні завдання стратегічного планування:

- а) визначення стратегічних напрямів діяльності підприємства;
- б) бюджетування;
- в) розробка дерева цілей;
- г) аналіз відхилень;
- д) визначення горизонтів планування.

5. На принципах Jiu-Jitsu та Tai-Chi будується така стратегія санації:

- а) наступальна стратегія;

- б) стратегія делегування повноважень;
- в) стратегія компромісу;
- г) стратегія консенсусу;
- д) захисна стратегія.

6. До основних характерних ознак бюджетування відносять такі:

- а) короткостроковість;
- б) середньостроковість;
- в) високий рівень конкретизації;
- г) низький рівень конкретизації;
- д) тісна інтеграція з контролем та аналізом відхилень.

7. Бенчмаркінг становить:

- а) внутрішній аналіз та порівняння показників діяльності різних структурних підрозділів одного підприємства;
- б) маркетинговий аналіз ринку;
- в) порівняльний аналіз продуктивності виробничих процесів та інших параметрів досліджуваного підприємства й підприємств-конкурентів;
- г) порівняльний аналіз окремих процесів, функцій, методів і технологій досліджуваного підприємства та підприємств, які не є конкурентами даного;
- д) аналіз сильних місць та слабих підприємства.

8. До каталога санаційних заходів у рамках Crash-програми можуть входити:

- а) рефінансування дебіторської заборгованості;
- б) мобілізація прихованих резервів продажем окремих позицій активів;
- в) здійснення капіталовкладень;
- г) організація санаційного контролінгу;
- д) зворотний лізинг.

Тема 3. Санаційний аудит

Питання для обговорення

1. Визначення санаційної спроможності підприємства як основної мети санаційного аудиту.
2. Сутність та етапи проведення санаційного аудиту.
3. Інформаційне забезпечення проведення санаційного аудиту.
4. Інструменти санаційного аудиту підприємства.

5. Оцінка глибини розвитку кризових явищ на підприємстві.

Теми фіксованих виступів і доповідей

1. Сутність та підходи до визначення санаційної спроможності підприємства.
2. Відмінності та характерні риси санаційного аудиту.
3. Напрями проведення санаційного аудиту.
4. Збір та обробка інформації про підприємство.
5. Аналіз причин і симптомів фінансової кризи.
6. Методика експрес-оцінювання та поглибленого оцінювання фінансового стану неплатоспроможного підприємства.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Визначте особливості санаційного аудиту. У чому полягають його основні завдання?
2. Хто може виступати замовниками санаційного аудиту?
3. Охарактеризуйте етапи санаційного аудиту.
4. Розкрийте зміст поняття "санаційна спроможність підприємства".
5. Які методи можуть використовуватися під час проведення санаційного аудиту?
6. Визначте напрями аналізу виробничо-господарської діяльності підприємства під час проведення санаційного аудиту.
7. У чому полягає аудит фінансової сфери підприємства?
8. Розкрийте зміст основних розділів акту аудиторської перевірки.

Література: основна [3; 5; 6]; додаткова [9; 12; 17]; ресурси мережі Інтернет [21; 22].

Тестові завдання для самодіагностики

1. Основна мета санаційного аудиту така:
 - а) визначення достовірності звітності підприємства, її повноти і відповідності чинному законодавству;
 - б) формування висновків щодо реального фінансового стану підприємства;
 - в) оцінювання санаційної спроможності підприємства на підставі аналізу фінансово-господарської діяльності та наявної санаційної концепції;
 - г) розробка санаційної концепції підприємства;

д) визначення повноти і правильності нарахування та сплати податкових платежів до бюджету.

2. Замовниками санаційного аудиту підприємства, яке перебуває у фінансовій кризі, можуть бути:

а) позикодавець (наприклад, банківський консорціум) – якщо вирішується питання про надання санаційного кредиту;

б) підприємство-боржник – якщо воно пропонує укласти мирову угоду та здійснити санацію в ході провадження справи про банкрутство;

в) державна комісія з цінних паперів та фондового ринку – у разі емісії цінних паперів;

г) потенційний санатор – якщо вирішується питання про санацію підприємства його реорганізацією (злиттям, приєднанням);

д) консалтингова фірма – у разі розробки плану санації.

3. Аналізуючи виробничо-господарську діяльність підприємства, аудитор виконує таку роботу:

а) аналізує позичковий капітал;

б) обчислює показники ліквідності та платоспроможності;

в) аналізує витрати на виробництво;

г) аналізує рух основних фондів та амортизаційних відрахувань;

д) оцінює показники праці.

4. До основних показників, які характеризують структуру капіталу та фінансову незалежність підприємства, відносять:

а) показник фінансового лівериджу;

б) показник абсолютної ліквідності;

в) коефіцієнт покриття;

г) коефіцієнт автономії;

д) коефіцієнт фінансової стабільності.

5. Основні показники ліквідності та платоспроможності підприємства:

а) коефіцієнт покриття;

б) рентабельність продажу;

в) оборотність обігових активів;

г) коефіцієнт абсолютної ліквідності;

д) коефіцієнт фінансового лівериджу.

6. Підприємство вважатиметься неплатоспроможним у такому разі:

- а) наявних активів у ліквідній формі недостатньо для задоволення в установлений строк вимог, висунутих до підприємства кредиторами;
- б) коефіцієнт абсолютної ліквідності є меншим за 0,2;
- в) коефіцієнт покриття дорівнює 1;
- г) надто низьким є значення показника фінансового лівериджу;
- д) до арбітражного суду надійшов позов з боку кредиторів.

7. Коефіцієнт абсолютної ліквідності визначає:

- а) частину короткострокової заборгованості, яку підприємство може погасити найближчим часом;
- б) частку довгострокових позик, залучених для фінансування активів підприємства;
- в) ступінь мобільності використання власних коштів підприємства;
- г) частку чистого оборотного капіталу у структурі активів балансу;
- д) залежність підприємства від довгострокових зобов'язань.

8. Показник Cash-Flow характеризує:

- а) розмір чистих грошових потоків, які залишаються в розпорядженні підприємства;
- б) розмір чистого прибутку підприємства;
- в) обсяг вхідних грошових потоків підприємства;
- г) обсяг реалізації продукції;
- д) чистий прибуток та амортизацію.

9. До основних показників оцінки ділової активності підприємства належать:

- а) продуктивність праці;
- б) фондівіддача;
- в) ринковий курс акцій;
- г) обіговість коштів у розрахунках;
- д) обіговість основного капіталу.

10. Діагностуючи сильні та слабкі сторони підприємства, а також потенційні ризики та додаткові шанси, застосовують такі методи:

- а) СОФТ-аналіз;
- б) бенчмаркінг;
- в) нуль-базис бюджетування;
- г) вартісний аналіз;
- д) СВОТ-аналіз.

Тема 4. Внутрішні механізми фінансової санації підприємства

Питання для обговорення

1. Зміст та класифікація внутрішніх фінансових джерел санації підприємства
2. Шляхи збільшення вхідних грошових потоків, що носять внутрішній характер.
3. Сутність та напрями реструктуризації активів.
4. Шляхи та напрями зменшення вихідних грошових потоків підприємства.

Теми фіксованих виступів і доповідей

1. Передумови застосування внутрішніх джерел фінансової стабілізації.
2. Структура внутрішніх фінансових джерел санації підприємства.
3. Напрями збільшення вхідних грошових потоків.
4. Методи рефінансування дебіторської заборгованості.
5. Шляхи скорочення витрат підприємства.
6. Передумови та доцільність згортання інвестицій неплатоспроможного підприємства.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Визначте та охарактеризуйте джерела фінансування санаційних заходів підприємства.
2. Сутність та види потреб підприємства у капіталі.
3. Особливості формування потреби в капіталі в процесі санації підприємства.
4. Сутність поняття "фінансова рівновага". Рівняння фінансової рівноваги.
5. Зміст та порядок розрахунку золотого правила фінансування.
6. Зміст та порядок розрахунку золотого правила балансу.
7. Зміст та порядок розрахунку правила вертикальної структури капіталу.
8. Напрямки збільшення вхідних грошових потоків підприємства.
9. Охарактеризуйте напрями зменшення вихідних грошових потоків підприємства.

10. У чому полягає реструктуризація активів, її передумови та ефективність використання на підприємствах у стані кризи.

Література: основна [1 – 3; 5; 6]; додаткова [9; 10; 12; 17 – 19].

Тестові завдання для самодіагностики

1. До вхідних грошових потоків підприємства можна віднести:

- а) виручку від реалізації основної продукції;
- б) амортизаційні відрахування;
- в) кошти, залучені в результаті емісії корпоративних прав;
- г) прибуток від основної діяльності;
- д) кошти, залучені на умовах позики.

2. Приховані резерви:

- а) відбиваються у статті балансу "додатковий капітал";
- б) це частина капіталу підприємства, яка жодним чином не відбита в його балансі;
- в) становлять різницю між балансовою вартістю окремих майнових об'єктів підприємства та їх реальною (вищою) вартістю;
- г) дорівнюють санаційному прибутку;
- д) можуть мобілізуватися в результаті індексації балансової вартості майнових об'єктів.

3. До найважливіших функцій факторингу належать:

- а) кредитування;
- б) управління вихідними грошовими потоками;
- в) управління кредиторською заборгованістю;
- г) покриття ризику;
- д) передача управління дебіторською заборгованістю.

4. Збільшення суми грошових активів за рахунок внутрішніх фінансових джерел можна досягти:

- а) ліквідацією портфеля короткострокових фінансових вкладень;
- б) рефінансуванням дебіторської заборгованості;
- в) продажем частини основних фондів чи окремих структурних підрозділів підприємства;
- г) збільшенням статутного фонду підприємства;
- д) зниженням собівартості продукції.

5. До вихідних грошових потоків підприємства можна віднести:

- а) оплату товарів, робіт, послуг, які становлять собівартість продукції;

- б) оплати товарів, робіт, послуг, які не належать до валових витрат;
- в) здійснення реальних та фінансових інвестицій;
- г) амортизаційні відрахування;
- д) повернення капіталу, який був залучений на фінансовому ринку.

6. Розрізняють такі основні групи факторів, що впливають на зміну собівартості продукції:

- а) зміна обсягів виробництва;
- б) зміна цін на готову продукцію;
- в) зміна структури (номенклатури та асортименту) продукції;
- г) зміна ставок податку на додану вартість;
- д) зміна організації виробництва та умов праці.

7. Зміна організації виробництва та умов праці виявляється в економії витрат за такими основними напрямками:

- а) спеціалізація та кооперування виробництва;
- б) зміни в організації та обслуговуванні виробництва та праці;
- в) зміни в організації управління виробництвом;
- г) зміни в умовах матеріально-технічного забезпечення;
- д) усунення зайвих витрат та збитків.

8. Інвестиції, здійснювані підприємством, що перебуває у фінансовій кризі, згортаються:

- а) якщо підприємство є неплатоспроможним;
- б) якщо відсутні джерела для продовження фінансування інвестицій;
- в) з метою збільшення вхідних грошових потоків;
- г) з метою зменшення вихідних грошових потоків;
- д) у разі, якщо це призводить до істотного збільшення витрат виробництва.

Тема 5. Санація балансу

Питання для обговорення

1. Власний капітал підприємства як джерело забезпечення його саморозвитку.
2. Джерела покриття збитків підприємства у структурі балансу.
3. Основні цілі та завдання скорочення статутного фонду підприємств.

4. Санація без залучення додаткових фінансових коштів на підприємство: особливості та переваги.

5. Переваги та недоліки методів зменшення статутного фонду підприємств.

Теми фіксованих виступів і доповідей

1. Економічний зміст і мета санації балансу.

2. Санаційний прибуток та його складові: емісійний дохід і безповоротна фінансова допомога.

3. Методи зменшення статутного фонду підприємств.

4. Завдання та основні передумови зменшення статутного фонду підприємств.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Охарактеризуйте складові власного капіталу підприємства.

2. Які функції виконує статутний капітал підприємства?

3. У чому полягає економічний зміст санації балансу та призначення санаційного прибутку?

4. Коли виникають передумови щодо зменшення статутного капіталу підприємств?

5. У чому полягають основні цілі зменшення статутного фонду підприємства?

6. Охарактеризуйте методи зменшення статутного фонду.

7. Що таке деномінація та конверсія акцій?

Література: основна [5; 6]; додаткова [9; 10; 19].

Тестові завдання для самодіагностики

1. Власний капітал підприємства становить:

а) підсумок першого розділу пасиву балансу;

б) капітал, у межах якого власники підприємства несуть відповідальність перед його кредиторами;

в) капітал, розділений на частки рівної номінальної вартості;

г) те саме, що і статутний капітал;

д) капітал, основними складовими якого є статутний фонд, додатковий капітал, резервні фонди та прибуток.

2. Додатковий капітал:

а) це сума приросту майна підприємства, яка виникає в результаті переоцінювання (індексації), безоплатно одержаних матеріальних цінностей та від емісійного доходу;

б) це капітал, у межах якого власники підприємства несуть відповідальність перед його кредиторами;

в) може бути лише в акціонерних товариствах;

г) може бути спрямований на покриття збитків підприємства;

д) це один із видів доходів підприємства, які можуть бути розподілені між власниками корпоративних прав.

3. Санаційний прибуток становить:

а) прогнозований прибуток, який підприємство планує одержати після успішного завершення санації;

б) різницю між витратами на проведення санації та одержаною виручкою після фінансового оздоровлення;

в) різницю між прибутком підприємства після його санації та прибутком (збитком) до проведення санаційних заходів;

г) емісійний дохід у вигляді дизажію;

д) прибуток, який підприємство одержує в результаті списання частини кредиторської заборгованості.

4. У процесі санації балансу:

а) підвищується розрахунковий та ринковий курс корпоративних прав;

б) поліпшується платоспроможність підприємства;

в) покриваються відображені в балансі збитки;

г) залучаються фінансові ресурси для проведення санаційних заходів виробничого характеру;

д) збільшується статутний фонд підприємства.

5. Акціонерне товариство може викупити акції власного випуску з метою:

а) подальшого перепродажу;

б) подальшого анулювання;

в) одержання дивідендів під час розподілу прибутку;

г) розповсюдження серед своїх працівників;

д) здійснення акціями власного випуску внесків у статутний фонд інших підприємств.

6. Основними цілями зменшення статутного фонду є такі:

- а) одержання санаційного прибутку;
- б) підвищення платоспроможності підприємства;
- в) збільшення номінальної вартості корпоративних прав;
- г) підвищення ринкової вартості корпоративних прав;
- д) санація балансу.

7. Конверсія акцій:

- а) це об'єднання кількох акцій в одну;
- б) це зменшення номінальної вартості акцій;
- в) передбачає обмін за встановленим співвідношенням однієї кількості акцій на іншу;
- г) передбачає викуп акцій з метою їх анулювання;
- д) передбачає обмін конверсійних облігацій на звичайні акції.

8. Викуп корпоративних прав у санаційних цілях доцільно здійснювати:

- а) якщо викуп проводиться за ціною, вищою від номіналу;
- б) якщо у підприємства дуже високий рівень капіталізації;
- в) якщо викуп проводиться за номіналом;
- г) якщо викуп здійснюється за ціною, нижчою за номінальну вартість;
- д) якщо за даними корпоративними правами підприємство зможе отримати високі дивіденди.

Тема 6. Зовнішні фінансові джерела санації підприємств

Питання для обговорення

1. Основні цілі та порядок збільшення статутного фонду.
2. Форми участі власників у санації підприємства.
3. Методи збільшення статутного фонду підприємства.
4. Участь кредиторів у фінансуванні санації підприємства-боржника: мотиви, передумови, методи.
5. Форми фінансової участі персоналу у санації підприємства.

Теми фіксованих виступів і доповідей

1. Фінансування санації за рахунок акціонерного (пайового) капіталу.
2. Процес збільшення статутного фонду акціонерного товариства.

3. Джерела збільшення статутного фонду підприємства.
4. Форми участі кредиторів у фінансовій санації боржника.
5. Розрахунок курсів акцій до та після проведення фінансової санації.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Визначте, з використанням яких форм фінансування власники можуть приймати участь у санації підприємств?
2. У чому полягають основні цілі збільшення статутного фонду?
3. Охарактеризуйте методи збільшення статутного фонду.
4. Які ви знаєте джерела збільшення статутного фонду?
5. Що таке "альтернативна санація"?
6. У яких формах кредитори можуть приймати участь у фінансовому оздоровленні боржника?
7. Особливості санаційних кредитів для підприємства.
8. Як може персонал приймати участь у санації підприємства?

Література: основна [1 – 3; 5; 6]; додаткова 8 – 10; 12; 13; 17 – 19].

Тестові завдання для самодіагностики

1. Статутний капітал акціонерного товариства становить 4 млн грн (номінальна вартість однієї акції – 50 грн); сума збільшення капіталу дорівнює 1 млн грн; біржовий курс старих акцій – 100 грн; курс емісії нових акцій – 60 грн. Середній курс акцій після емісії буде такий:
 - а) 90 грн; г) 88 грн;
 - б) 68 грн; д) 75 грн.
 - в) 92 грн;
2. Статутний фонд підприємства було збільшено до 15 млн грн; для цього був використаний додатковий капітал в розмірі 5 млн грн; балансовий (розрахунковий) курс акцій перед збільшенням становив 200 %. Після збільшення статутного фонду балансовий курс акцій дорівнюватиме:
 - а) 133,3 %; г) 175,0 %;
 - б) 150,0 %; д) 166,6 %.
 - в) 200,0 %;
3. Двоступінчаста санація полягає:
 - а) зменшенні статутного фонду підприємства з подальшим його збільшенням;

б) зменшенні номінальної вартості статутного фонду (акцій) або в безповоротній фінансовій допомозі власників;

в) збільшенні статутного фонду збільшенням номінальної вартості акцій;

г) випуску облігацій з подальшим їх обміном на звичайні акції;

д) комбінації різних форм збільшення статутного капіталу.

4. До основних витрат на проведення емісії цінних паперів належать такі?

5. Переважне право на придбання акцій (часток) дає змогу колишнім власникам:

а) отримати додаткові доходи у разі збільшення статутного фонду;

б) зберегти свою частку (у процентному співвідношенні) у статутному капіталі;

в) попередити "розмивання" вартості своєї частки у статутному капіталі внаслідок емісії акцій за низьким курсом;

г) зберегти свою частку голосів на загальних зборах власників;

д) придбати нові акції за ціною, нижчою за номінальну вартість.

6. Статутний фонд акціонерного товариства збільшується завдяки таким заходам:

а) емісії нових акцій;

б) збільшенню номінальної вартості акцій;

в) обміну облігацій на акції;

г) емісії конвертованих облігацій;

д) придбанню основних фондів.

7. Альтернативна санація передбачає:

а) альтернативний вибір фінансових джерел санації між власними та залученими;

б) комбінацію зменшення та збільшення статутного фонду підприємства;

в) зменшення номінальної вартості статутного фонду (акцій) або безповоротну фінансову допомогу власників;

г) випуск облігацій конверсійної позики;

д) трансформацію боргу у власність.

8. Фінансова участь кредиторів у санації боржників може набирати таких форм:

а) реструктуризації наявної заборгованості;

б) альтернативної санації;

- в) зменшення або списання заборгованості;
- г) надання санаційних кредитів;
- д) конверсії власності в борг.

Змістовний модуль 2. Організаційно-правові аспекти фінансової санації підприємств

Тема 7. Реструктуризація підприємства

Питання для обговорення

1. Передумови проведення реструктуризації підприємства.
2. Особливості видів реструктуризації підприємства.
3. Загальні передумови та етапи проведення реорганізації підприємства.
4. Особливості різних форм санаційної реорганізації підприємства.
5. Порядок складання передавального та розподільного балансу.

Теми фіксованих виступів і доповідей

1. Зміст та форми санаційної реструктуризації підприємств.
2. Зміст та форми реорганізації суб'єктів господарювання.
3. Етапи і процедура санаційної реструктуризації.
4. Фінансовий механізм реорганізації підприємств.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Розкрийте зміст поняття "реструктуризація підприємства".
2. Визначте класифікаційні ознаки реструктуризації.
3. Коротко охарактеризуйте види реструктуризації підприємства.
4. У чому полягає цільова спрямованість санаційної реструктуризації?
5. Охарактеризуйте етапи та порядок проведення реструктуризації.
6. У чому полягають особливості реорганізації, спрямованої на укрупнення підприємств?
7. У чому полягають особливості реорганізації, спрямованої на розукрупнення підприємств?
8. Охарактеризуйте перетворення як особливий вид реорганізації підприємств.

Література: основна [1; 3; 5]; додаткова [7; 8; 19]; ресурси мережі Інтернет [22]..

Тестові завдання для самодіагностики

1. Розрізняють такі основні форми реструктуризації:

- а) реструктуризація виробництва;
- б) приватизація;
- в) реструктуризація активів;
- г) фінансова реструктуризація;
- д) реорганізація.

2. Основний зміст реорганізації полягає:

- а) у повній або частковій зміні власника статутного фонду юридичної особи;
- б) перереєстрації підприємства;
- в) зміні організаційно-правової форми організації бізнесу;
- г) зміні розміру статутного фонду;
- д) зміні складу засновників.

3. До заходів у рамках фінансової реструктуризації можна віднести такі:

- а) реструктуризація заборгованості перед кредиторами;
- б) злиття підприємств;
- в) ліквідація підприємства;
- г) збільшення статутного фонду;
- д) заморожування інвестиційних вкладень.

4. З метою реструктуризації виробництва можуть здійснюватися такі заходи:

- а) зміна керівництва підприємства;
- б) впровадження нових прогресивних форм і методів управління;
- в) диверсифікація асортименту продукції;
- г) списання заборгованості;
- д) підвищення ефективності маркетингу.

5. Необхідність перереєстрації підприємства постає в тому разі, коли реструктуризація підприємства спричинюється до змін:

- а) організаційно-правової форми;
- б) місцезнаходження підприємства;
- в) форми власності;
- г) розмірів статутного фонду;
- д) назви юридичної особи.

6. У разі реорганізації боржника злиттям або приєднанням його до іншого, стійкішого підприємства:

- а) бухгалтерські баланси обох підприємств консоліднуються;
- б) заборгованість підприємства-боржника покривається колишніми власниками його корпоративних прав;
- в) підприємство-боржник виключається з державного реєстру та втрачає свій юридичний статус;
- г) борги боржника визнаються безнадійними;
- д) усі майнові права та обов'язки обох підприємств переходять до юридичної особи, яка виникла в результаті злиття (приєднання).

7. Вимоги щодо умов переведення боргу в разі реорганізації підприємства такі:

- а) боржник може перевести свій борг на іншу особу лише за згодою кредитора;
- б) перевести борг на іншу особу припустимо й без згоди кредитора;
- в) новий боржник має право висувати проти вимоги кредитора всі заперечення, засновані на відносинах між кредитором і первісним боржником;
- г) порука і встановлена третьою особою застава припиняються з переведенням боргу, якщо поручитель або заставаодавець не виявив згоди відповідати за нового боржника;
- д) відступлення вимоги та переведення боргу, що ґрунтуються на угоді, укладеній у письмовій формі, мають бути подані у простій письмовій формі.

8. Які з наведених далі висловлювань правильні:

- а) у разі злиття всі майнові права та обов'язки кількох юридичних осіб концентруються на балансі одного новоствореного підприємства.
- б) коли відбувається приєднання, майно обох підприємств концентрується на балансі підприємства, яке на момент прийняття рішення про приєднання вже функціонує.
- в) при злитті баланси обох підприємств консоліднуються без створення нової юридичної особи.
- г) приєднання обов'язково передбачає створення нової юридичної особи.
- д) при приєднанні підприємство- правонаступник може змінювати форму організації бізнесу (перетворення)?

9. Реорганізація виокремлення характеризується такими особливостями:

а) частина активів і пасивів підприємства, що реорганізується, передається правонаступнику або кільком правонаступникам, котрі створюються внаслідок реорганізації;

б) підприємство, що реорганізується, продовжує свою фінансово-господарську діяльність;

в) підприємство, що реорганізується, не втрачає статусу юридичної особи, а лише вносить зміни до установчих документів згідно з чинним законодавством;

г) підприємство, що реорганізується, продовжує свою господарську діяльність, але втрачає юридичний статус;

д) реорганізоване підприємство має перереєструватися.

10. Які з наведених висловлювань правильні:

а) у передавальному балансі відображається частка майна, вимог та зобов'язань, яка передається підприємством, утвореним в результаті реорганізації;

б) розподільний баланс – це баланс підприємства, що реорганізується, на день припинення його діяльності, в якому окремими стовпцями відображені активи та пасиви, розподілені між ним і підприємствами- правонаступниками;

в) базою для розподілу може бути сума основних фондів, яка передана підприємствам- правонаступникам;

г) передавальний баланс – це баланс підприємства, яке підлягає поділу на день припинення його діяльності;

д) базою для визначення пропорцій обміну під час реорганізації може бути біржовий курс акцій?

Тема 8. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства

Питання для обговорення

1. Законодавча база, що регламентує процес здійснення фінансової санації підприємства.

2. Особливості досудової санації підприємства-боржника.

3. Сутність та суб'єкти судової процедури санації.

4. Підстави введення судової процедури санації та строки її здійснення.
5. Особливості реалізації судової процедури санації підприємства.
6. Особливості та порядок реструктуризації заборгованості підприємства.
7. Мирова угода: порядок складання та особливості.

Теми фіксованих виступів і доповідей

1. Процедура подання претензії щодо відшкодування заборгованості.
2. Зміст та особливості досудового регулювання господарських спорів.
3. Учасники провадження у справі про банкрутство.
4. Особливості ліквідації підприємства.
5. Види неправомірного банкрутства підприємства: навмисне та фіктивне банкрутство.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. У чому полягають мета та функції законодавства про банкрутство?
2. Перерахуйте суб'єктів процесу банкрутства.
3. Які підстави можуть слугувати для порушення справи щодо банкрутства підприємства?
4. Назвіть основні нормативні акти, що регулюють процес банкрутства в Україні.
5. Перерахуйте основні процедури в межах справи щодо банкрутства підприємств.
6. У чому полягає відмінність між судовою та досудовою санацією?
7. Визначте підстави для проведення санації підприємства у судовому порядку, порядок і строки її здійснення.

Література: основна [1; 4]; додаткова [17]; ресурси мережі Інтернет {20 – 23}.

Тестові завдання для самодіагностики

1. Якщо претензію визнано повністю або частково, але немає повідомлення про перерахування визнаної суми, то заявник претензії може:
 - а) звернутися до відповідача з повторною претензією;
 - б) звернутися до арбітражного суду з позовом про вирішення господарського спору;

в) по закінченню 20 днів від дня одержання відповіді подати до банку розпорядження про списання у безспірному порядку визнаної боржником суми;

г) звірити заборгованість;

д) звернутися до арбітражного суду з позовом про оголошення боржника банкрутом.

2. Справа про банкрутство підприємства може бути порушена, якщо:

а) надійшла письмова заява будь-кого з кредиторів боржника;

б) надійшла письмова заява потенційного санатора;

в) надійшла письмова заява боржника стосовно його фінансової неспроможності або загрози такої неспроможності;

г) боржник не визнає претензії про відшкодування заборгованості;

д) боржник не повернув банківський кредит в обумовлений термін.

3. До боржника арбітражний суд може:

а) застосувати реорганізаційні (санаційні) процедури;

б) здійснити ліквідаційні процедури;

в) укласти мирову угоду;

г) внести його до реєстру неплатоспроможних підприємств;

д) оголосити підприємство неплатоспроможним.

4. Боржник може звернутися до арбітражного суду з власної ініціативи із заявою про порушення справи про своє банкрутство у таких випадках:

а) якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань перед іншими кредиторами;

б) якщо податкові органи припинили операції за всіма банківськими рахунками боржника;

в) якщо в разі його ліквідації не у зв'язку з процедурою банкрутства він не має можливості задовольнити грошові вимоги кредиторів у повному обсязі;

г) після того як розрахунковий документ щодо стягнення заборгованості з боржника вміщено в картотеку;

д) за наявності ефективної концепції санації та відсутності необхідного часу для її реалізації.

5. У проекті мирової угоди подаються пропозиції боржника з таких позицій:

- а) форма платіжних поступок кредиторів;
- б) бажаний період пролонгації заборгованості;
- в) бажана сума списання заборгованості з платежів до бюджету;
- г) обсяг початкового погашення заборгованості;
- д) сума необхідного санаційного кредиту.

6. На першому етапі ліквідації підприємства:

- а) воно знімається з податкового обліку;
- б) складається ліквідаційний баланс;
- в) задовольняються претензії кредиторів;
- г) приймається рішення уповноваженим органом про ліквідацію підприємства;

д) створюється ліквідаційна комісія.

7. Примусова ліквідація підприємства здійснюється:

- а) коли його визнано банкрутом;
- б) коли протягом одного місяця підприємство не погасило визнані ним претензійні вимоги;
- в) якщо на ухвалу суду будуть визнані недійсними установчі документи й рішення про створення підприємства;
- г) якщо його борги перевищують вартість активів;
- д) якщо його занесено до реєстру неплатоспроможних підприємств.

8. Разом із заявою про зняття з податкового обліку підприємства, яке ліквідується, до податкового органу слід подати:

- а) копію рішення власника чи іншого уповноваженого органу про ліквідацію підприємства;
- б) копію документа про створення ліквідаційної комісії;
- в) підтвердження про опублікування у друкованих засобах масової інформації оголошення про ліквідацію суб'єкта підприємницької діяльності;
- г) свідоцтво про державну реєстрацію;
- д) список усіх кредиторів та дебіторів.

9. Мирова угода в процесі провадження справи про банкрутство становить:

- а) угоду між боржником і санатором про переведення боргу;
- б) угоду між боржником і кредиторами щодо відстрочення сплати належних кредиторам боргів;

в) угоду між санатором та арбітражним судом про проведення фінансового оздоровлення боржника;

г) угоду між санаторами щодо розподілу їхніх прав і обов'язків у процесі санації фінансово неспроможного підприємства;

д) угоду між боржником і арбітражним судом про відстрочення початку провадження справи про банкрутство.

10. Мирова угода, укладена в ході провадження справи про банкрутство, може бути розірвана у таких випадках:

а) невиконання умов мирової угоди боржником;

б) якщо боржник подав недостовірні відомості про свій фінансово-майновий стан;

в) за відсутності осіб, які мають намір узяти участь у санації боржника;

г) провадження боржником дій, які завдають збитків правам та законним інтересам кредиторів;

д) якщо боржнику відмовлено в одержанні нових кредитів.

11. Призначена арбітражним судом ліквідаційна комісія має такі функції:

а) управляє майном банкрута;

б) відшукує санаторів;

в) вживає заходів для стягнення дебіторської заборгованості;

г) здійснює інвентаризацію, оцінювання та реалізацію майна банкрута;

д) затверджує ліквідаційний баланс підприємства.

12. З моменту визнання боржника банкрутом виконуються такі дії:

а) припиняється підприємницька діяльність банкрута;

б) ухвалюється постанова про реорганізацію (ліквідацію) юридичної особи – боржника;

в) приймається ухвала про санацію підприємства;

г) вважаються такими, що минули, строки всіх боргових зобов'язань банкрута;

д) припиняється нарахування пені та відсотків на всі види боргових зобов'язань банкрута.

13. У разі банкрутства підприємства в першочерговому порядку відшкодовуються:

а) вимоги щодо платежів до бюджету;

- б) вимоги кредиторів, забезпечені заставою;
 - в) витрати, пов'язані з провадженням справи про банкрутство в арбітражному суді;
 - г) вимоги кредиторів, не забезпечені заставою;
 - д) зобов'язання перед працівниками підприємства-банкрута.
14. Ліквідаційний баланс підприємства в ході провадження справи про банкрутство затверджується:
- а) комітетом кредиторів;
 - б) ліквідаційною комісією;
 - в) податковим органом;
 - г) арбітражним судом;
 - д) зборами засновників підприємства.
15. Підставою для звернення із заявою про порушення справи про банкрутство боржника може бути:
- а) неплатоспроможність боржника;
 - б) збитковість боржника протягом трьох останніх звітних років;
 - в) загроза неплатоспроможності;
 - г) перевищення заборгованості над сумою власного капіталу;
 - д) падіння ринкового курсу акцій підприємства нижче від їхньої номінальної вартості.

Тема 9. Оцінка вартості майна підприємства

Питання для обговорення

1. Необхідність та принципи оцінювання майна підприємства.
2. Етапи оцінювання вартості майна.
3. Переваги та недоліки методів оцінювання вартості майна.
4. Інвентаризація майна як складова частина оцінки його вартості.
5. Особливості оцінювання підприємства як цілісного майнового комплексу.
6. Особливості оцінювання вартості корпоративних прав.

Теми фіксованих виступів і доповідей

1. Потреба, мета та види експертного оцінювання вартості майна підприємства.

2. Методи оцінювання: метод балансової вартості, метод ринкової вартості, метод капіталізованої вартості.

3. Оцінювання акцій (часток, паїв) у статутних фондах господарських товариств.

4. Експертне оцінювання нерухомості.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Чому виникає потреба у проведенні експертного оцінювання вартості майна підприємства?

2. Охарактеризуйте принципи оцінювання вартості майна.

3. Охарактеризуйте етапи оцінювання майна підприємства.

4. Виділіть та охарактеризуйте методи оцінювання майна підприємства.

5. Виділіть об'єкти оцінювання майна підприємства.

Література: основна [5; 6]; додаткова [7; 16].

Тестові завдання для самодіагностики

1. Масове оцінювання майна – це визначення:

а) вірогідної ціни, за яку майно може бути продане на ринку на дату оцінювання з урахуванням терміну продажу, визначеного ліквідаційною комісією;

б) вартості майна з використанням стандартної методології та стандартного набору вихідних даних без залучення експертів;

в) оцінної вартості майна відповідно до договору із замовником;

г) оцінки цілісного майнового комплексу підприємства;

д) оцінки частини майна підприємства.

2. Оцінювання вартості майна підприємства полягає у виконанні таких етапів:

а) складання розподільного балансу;

б) інвентаризації майна;

в) аудиторської перевірки фінансової звітності підприємства;

г) експертного оцінювання;

д) масового оцінювання.

3. Відновна вартість майна становить:

а) вартість окремих об'єктів основних фондів, за якою вони були зараховані на баланс підприємства;

б) вартість відтворення основних засобів на дату оцінювання з урахуванням індексації та витрат, спрямованих на їх поліпшення;

в) вартість, яка визначається множенням первісної вартості активів на коефіцієнт індексації;

г) різницю між первісною вартістю майна та сумою зносу;

д) балансову вартість майна.

4. Вартість об'єкта оцінювання за методом витрат дорівнює:

а) первісній вартості майна;

б) залишковій вартості майна;

в) ринковій ціні, яку необхідно заплатити, щоб придбати основні засоби з такими самими параметрами і таким самим ступенем зносу, як і оцінюване майно;

г) відновній вартості, яка визначається на підставі реальних витрат на придбання основних фондів та реального рівня інфляції;

д) сумі витрат підприємства на придбання та встановлення об'єкта оцінювання.

5. Метод аналогів базується на таких засадах:

а) ринковій вартості майна;

б) балансовій вартості майна;

в) залишковій вартості майна;

г) оцінці вартості майна на підставі ціни продажу аналогічних об'єктів;

д) визначенні вартості корпоративних прав.

6. Які з наведених висловлювань правильні:

а) метод капіталізованої вартості застосовують, оцінюючи вартість підприємства як цілісного майнового комплексу та корпоративних прав підприємства.

б) метод капіталізованої вартості базується на концепції теперішньої вартості майбутнього оцінюваного підприємства.

в) метод капіталізованої вартості базується на даних про залишкову вартість активів.

г) згідно з методом капіталізованої вартості дані про вартість, склад та структуру активів безпосередньо не впливають на остаточну оцінку;

д) труднощі, пов'язані із застосуванням капіталізованої вартості, пояснюються тим, що майбутні фінансові результати є важкопрогнозованими?

7. Капіталізована вартість майбутнього Cash-flow визначається з використанням таких показників:

- а) суми майбутнього чистого прибутку;
- б) суми амортизації;
- в) відновної вартості основних фондів;
- г) ставки капіталізації (дисконтування);
- д) періоду, на який вкладаються кошти в об'єкт оцінювання.

8. Вартість корпоративних прав оцінюється в таких основних випадках:

а) у разі оцінювання вартості довгострокових фінансових вкладень відповідного підприємства.

б) коли оцінюється вартість нематеріальних активів, які підлягають зносу;

в) коли йдеться про оцінювання вартості чистих активів підприємства, тобто при оцінюванні вартості підприємства в цілому;

г) у разі реорганізації з метою визначення вартості майна, пропонуваного як внесок до статутного фонду новоствореного підприємства;

д) у разі видачі кредиту під заставу корпоративних прав.

9. Загальновизнані методи оцінювання корпоративних прав такі:

- а) пряма і непряма капіталізація прибутку;
- б) капіталізація дивідендів;
- в) пряме і непряме порівняння з бізнес-аналогами;
- г) оцінювання бізнесу за ринковою ціною акцій;
- д) метод витрат.

Тема 10. Державна фінансова підтримка санації підприємств

Питання для обговорення

1. Необхідність та передумови державної фінансової підтримки санації підприємств.

2. Форми державної фінансової підтримки підприємства.

3. Державне фінансування санації підприємств.

4. Прямі та непрямі методи державного фінансування санації підприємств.

5. Вітчизняна практика та зарубіжний досвід фінансової санації підприємств.

Теми фіксованих виступів і доповідей

1. Органи, які вирішують питання санаційної підтримки підприємств.

2. Форми та методи державної підтримки підприємств.

3. Надання фінансових ресурсів на поворотній та безповоротній основі.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. У чому полягають передумови та необхідність участі держави у процесах фінансового оздоровлення підприємств?

2. Визначте основні критерії відбору підприємств для надання їм цільової державної підтримки.

3. Перерахуйте органи, які вирішують питання санаційної підтримки підприємств, їх функції та завдання.

4. Виділіть основні форми прямого державного фінансування санації.

5. Необхідність та умови фінансування підприємств державою на безповоротній основі.

6. Виділіть основні функції Органу з питань запобігання банкрутству підприємств.

7. Основні форми прихованого субсидювання підприємств.

8. Підтримка підприємств фіскальними методами.

9. Основні відмінності між державною підтримкою у формі поручительств та надання урядових гарантій.

10. Можливі негативні макро- та мікроекономічні наслідки надання державної фінансової підтримки окремим суб'єктам господарської діяльності.

Література: основна [1; 3; 5]; додаткова [11; 15; 19]; ресурси мережі Інтернет [20; 22].

Рекомендована література

1. Основна

1. Банкрутство і санація підприємства: теорія і практика кризового управління / Т. С. Клебанова, О. М. Бондар, О. В. Мозенков та ін. ; За ред. О. В. Мозенкова. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2003. – 272 с.

2. Бланк И. А. Антикризисное финансовое управление предприятием / И. А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2006. – 672 с.

3. Онисько С. М. Фінансова санація і банкрутство підприємств : підручник / С. М. Онисько, 2-ге вид., випр. і доп..– Львів : "Магнолія 2006", 2008. – 268 с.

4. Радзивілюк В. В. Судова процедура санації : навчальний посіб. / В. В. Радзивілюк. – К. : Атака, 2005. – 116 с.

5. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб. / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2000. – 412 с.

6. Управління фінансовою санацією підприємства: навч. посіб. / С. Я. Салига, О. І. Дацій, Н. В. Нестеренко та ін. – К. : Центр начальної літератури, 2005. – 240 с.

2. Додаткова

7. Аистова М. Д. Реструктуризация предприятий: вопросы управления. Стратегии, координация структурных параметров, снижение сопротивления преобразованиям / Аистова М. Д. – М. : Альпина Паблишер, 2002. – 287 с.

8. Баринов В. А. Антикризисное управление / В. А. Баринов. – М. : ИД ФБК-ПРЕСС, 2002. – 364 с.

9. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк; 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.

10. Бригхэм Ю. Финансовый менеджмент. Экспресс-курс. / Ю. Бригхэм, Дж. Хьюстон ; 4-е изд. / пер. с англ. – СПб.: Питер, 2007. – 544 с.: ил.

11. Бураковський І. В. Глобальна фінансова криза: уроки для світу та України / І. В. Бураковський, О. Плотніков. – Х. : Фоліо, 2009. – 299 с.

12. Гайдуков С. В. Модель відновлення платоспроможності підприємств / С. В. Гайдуков. – Х. : "Екограф", 2004. – 36 с.

13. Колисник М. Финансы. Стратегии, с которыми побеждают / М. Колисник. – К. : ИД "Максимум", 2006. – 332 с.
14. Крутик А. Б. Антикризисный менеджмент / А. Б. Крутик, А. И. Муравьев. – СПб : Питер, 2001. – 432 с.: ил..
15. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Л. О. Лігоненко. – К. : Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2001. – 580 с.
16. Механизмы и модели управления кризисными ситуациями : монография / под ред. Т. С. Клебановой. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2007. – 200 с.
17. Пономаренко В. С. Механізм санаційного управління підприємством: засади формування та моделі реалізації : монографія / В. С. Пономаренко, О. В. Раєвнева, С. О. Степурина. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2009. – 304 с.
18. Раєвнева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія / О. В. Раєвнева. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2006. – 496 с.
19. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія / О. О. Терещенко. – 2-ге вид., без змін – К. : КНЕУ, 2006. – 268 с.

3. Ресурси мережі Інтернет

20. Банкротство и ликвидация предприятий [Электронный ресурс]. / ЛігаБізнесІнформ. Українська мережа ділової інформації. – Режим доступа : <http://www.ligazakon.ua/bankrupt>.
21. Методичні рекомендації по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства / Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. № 14 "Про затвердження Методичних рекомендацій по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства" (зі змінами та доповненнями, внесеними наказом Міністерства економіки України від 06.03.2006 р. № 81) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
22. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затверджені наказом Міністерства фінансів України та Фонду Державного майна України від

26.01.2001 № 49/121 і зареєстровані в Міністерстві юстиції України від 08.02.2001 р. за № 121/5312 [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

23. Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" від 14.05.1992 р. № 2343-XII зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

24. Сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua.

25. Сайт Міністерства економіки України. – Режим доступу : www.me.gov.ua.

26. Сайт Національного банку України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

27. Сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

28. Система розкриття інформації на фондовому ринку України. – Режим доступу : www.smida.gov.ua.

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи
з навчальної дисципліни**

**"УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ
САНАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВА"**

**для студентів спеціальності
8.03050801 "Фінанси і кредит" спеціалізації "Фінанси"
всіх форм навчання**